

**Parohová a kostená industria
Doba bronzová
a staršia doba železná - halštat**

Periodizácia - bronz

Čechy

(pred Kristom)

- Staršia doba bronzová
(2200/2000 – 1600)

Únětická kultúra

- Stredná doba bronzová
(1600 – 1200)

Mohylová kultúra

- Mladšia doba bronzová
(1200 – 950)

Kultúrny komplex ľudu
popolnicových polí KLPP

- Neskorá doba bronzová
(950 – 750)

Sliezsko-platěnická fáza PP

Morava

(pred Kristom)

- Staršia doba bronzová
(2200/2000 – 1500)

Únětická kultúra, Věteřovská k.

- Stredná doba bronzová
(1500 – 1200)

Stredodunajská mohylová k.

- Mladšia doba bronzová
(1200 – 950)

Kultúrny komplex ľudu
popolnicových polí KSPP

- Neskorá doba bronzová
(950 – 750)

Podolská fáza PP

Periodizácia - halštát

Čechy (pred Kristom)

- Ha C1 (750-725)
- Ha C2 (725-650)
- Ha C3 (650-600)
- Ha D1 (600-550)
- Ha D2-3 (550-450)
- kultúry bylanská,
sliezskoplatěnická

Morava (pred Kristom)

- Ha C1 (750-725)
- Ha C2 (725-650)
- Ha C3 (650-600)
- Ha D1 (600-550)
- Ha D2-3 (550-450)
- kultúry horákovská,
platěnická

Základná výberová literatúra

Bátora, J. 2006: Štúdie ku komunikácii medzi strednou a východnou Európou v dobe bronzovej. Bratislava.

Hüttel, H-G. 1981: Bronzezeitliche Tensen in Mittel- und Osteuropa. Grundzüge ihrer Entwicklung. Prähistorische Bronzefunde XVI/2. München.

Jiráň, V. – Venclová, N. 2008: Archeologie pravěkých Čech 5. Doba bronzová. Praha.

Jiráň, V. – Venclová, N. 2008: Archeologie pravěkých Čech 6. Doba halštatská. Praha.

Podborský, V. ed, 1993: Pravěké dějiny Moravy. Brno.

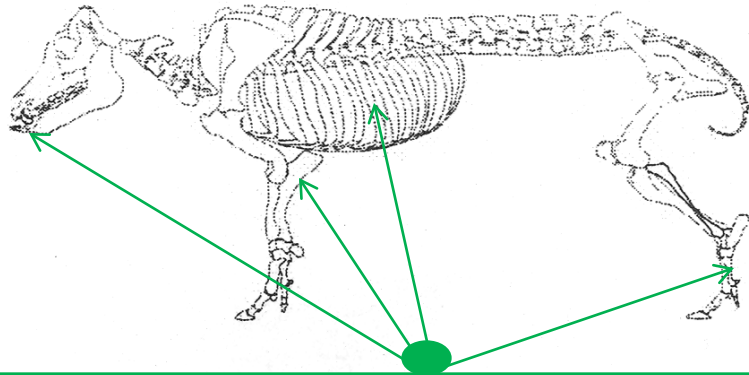
Točík, A. 1959: Parohová a kostená industria maďarovskej kultúry na juhozápadnom Slovensku, Študijné zvesti 3, 23-53.

Vladár, J. 1973: Osteuropäische und mediterrane Einflüsse im Gebiet der Slowakei während der Bronzezeit, Slovenská archeológia XXI/2, 253-357.

KPI – historický exkurz

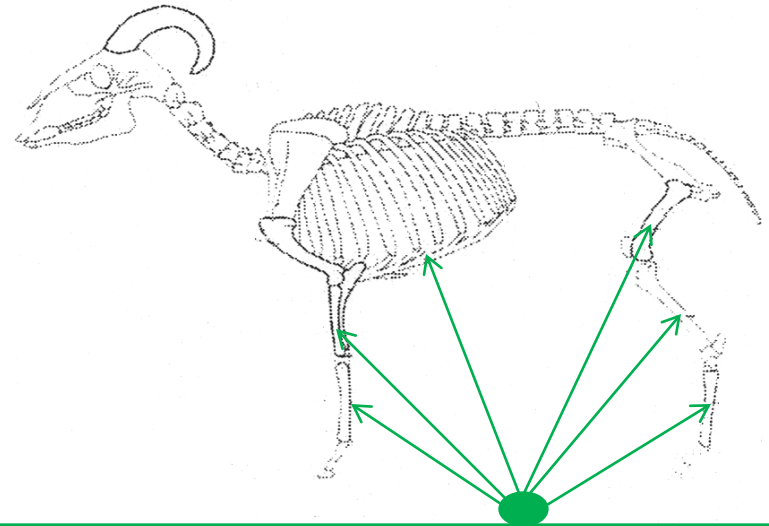
- veľký rozvoj KPI nastal v mladom paleolite
- pestrý sortiment artefaktov naďalej prevláda aj v neolite hlavne LNK, vo VK je zaznamenaný ústup KPI
- v eneolite – hlavne v období řivnáčskej a jevišovickej kultúry je opäť KPI v nálezoch veľmi početná
- na počiatku doby bronzovej zase zaznamenávame ústup artefaktov z KPI – zaujatie novým materiálom kovom
- na konci st. d. b. dochádza ku tzv. surovinovej kríze, prejavujúcej sa nedostatkom kovu – opäť intenzívnejšie využitie suroviny KP, remeselná úroveň výrobkov
- v priebehu kultúr mohylových a popolnicových polí v dobe bronzovej je KPI na okraji záujmu – je k dispozícii málo početný KPI-inventár
- na prelome DB a halštatu opäť dochádza k tzv. surovinovej kríze (kovu) – rozmach KPI, remeselná úroveň výrobkov

Zdroje suroviny pre KPI

Sus scrofa

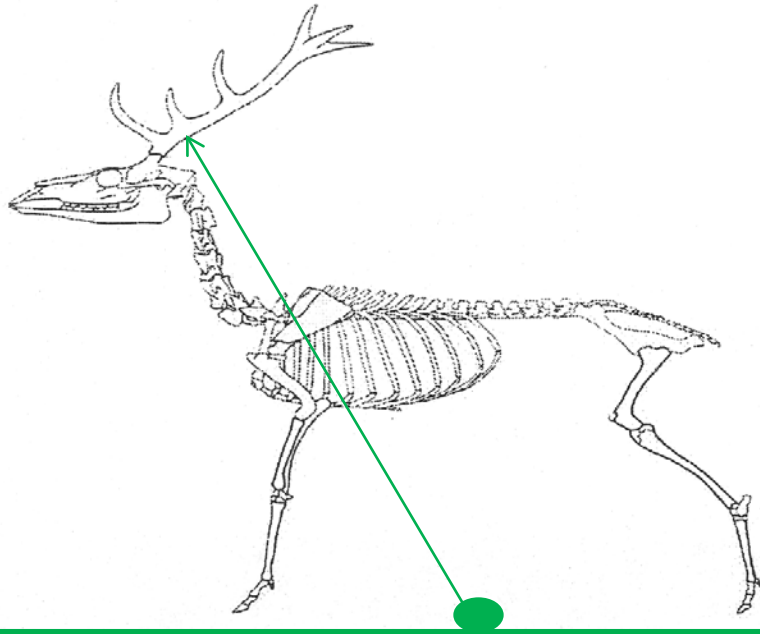
- **Zuby**
(prívesok, nášivka)
- **Rebrá**
(hladidlo, ozubené artf.)
- **Metapodiá**
(šidlo, dláto, hladidlo)

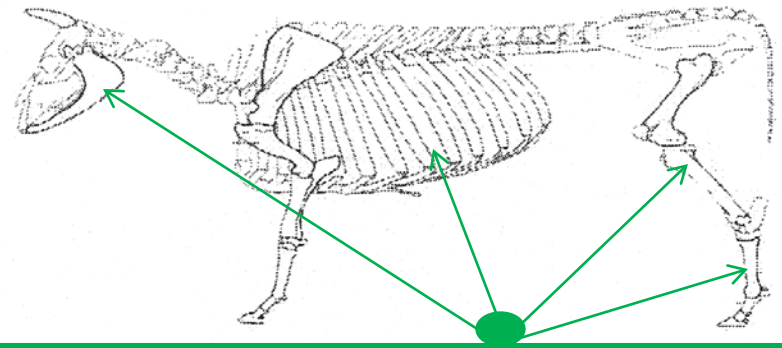
Ovis ammon f. aries/capra aegagrus f. hircus

- **Rebrá** (hladidlo)
- **Dlhé kosti**
(šidlo, hladidlo, násada)
- **Metapodiá**
(šidlo, dláto, hladidlo)

Zdroje suroviny pre KPI

Cervus elaphus

Bos primigenius f. taurus

- **Parošie**
(hrot, násada, hladidlo, sekero-
mlat, klin, dláto, postranice,
ozdoby a iné)

- **Rebrá** (hladidlo, ozub. artf.)
- **Dlhé kosti**
(šidlo, hrot, hladidlo)
- **Metapodiá**
(šidlo, hrot, drtidlo)

KPI – typológia artefaktov

KPI v bronzze a halštate:

- 1) Pracovné nástroje
- 2) Zbrane a súčasti výstroja
- 3) Ozdoby
- 4) Ostatné

KPI – typológia artefaktov

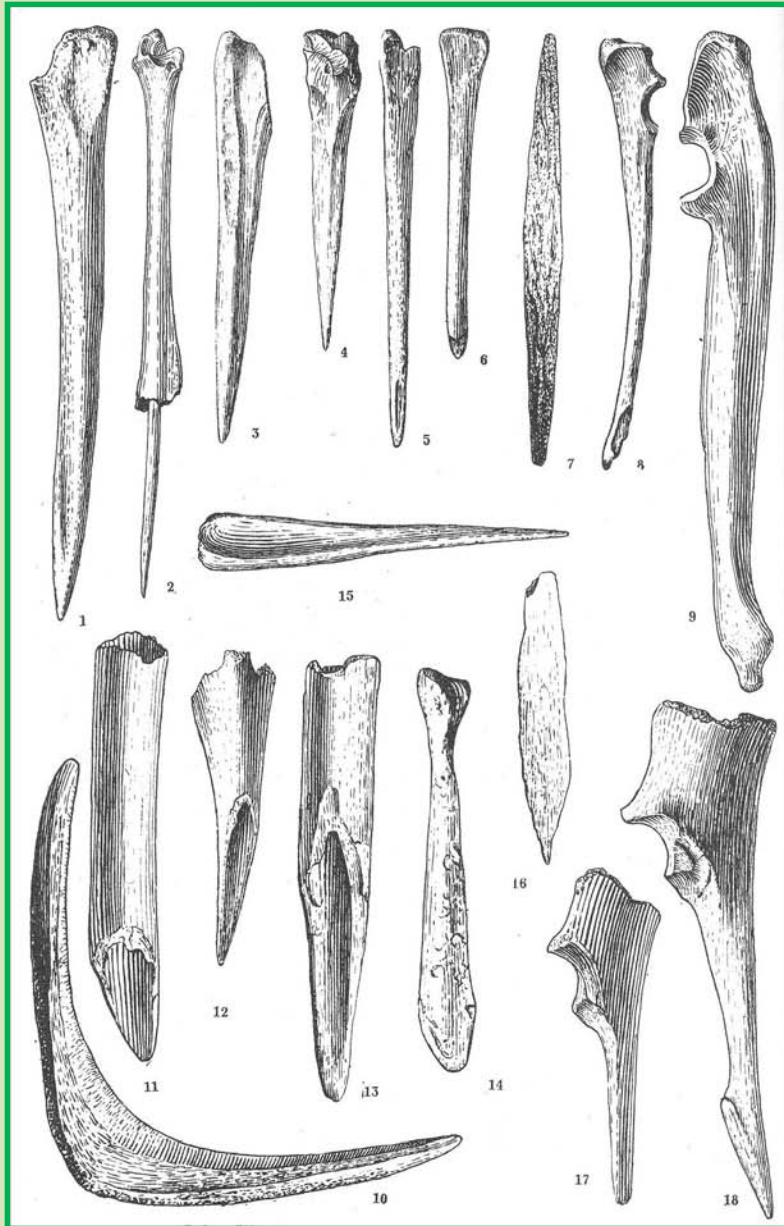
- **pracovné nástroje** (zahrotené predmety – šidlá, hroty, háčiky; dláta, hladidlá ...)
- sortiment pracovných artefaktov zostáva tvarovo aj výberom materiálu podobný ako v staršom období
- nie je tak početný

KPI – typológia artefaktov

Šidlá a hroty

- 1, ktoré vznikli pozdĺžnym štiepaním kostí a s čiastočne zachovanou kĺbnou hlavicom (nie je to podmienka), povrch artefaktu je jemne opracovaný
- 2, ktorých hrotitá časť vznikla šikmým štiepaním dutej kosti, opracovaný je len hrot, hrot je menej výrazný (rydlá)
- 3, masívne, ktoré majú ulomenú kĺbovú bázu a len čiastočne pribrúsený hrot, z rozličných kostí, rôznej veľkosti

KPI – typológia artefaktov

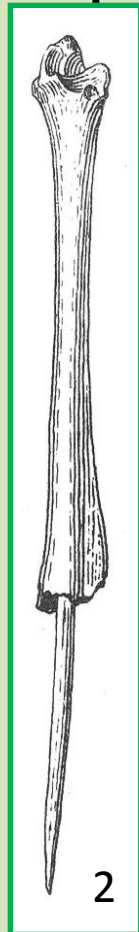
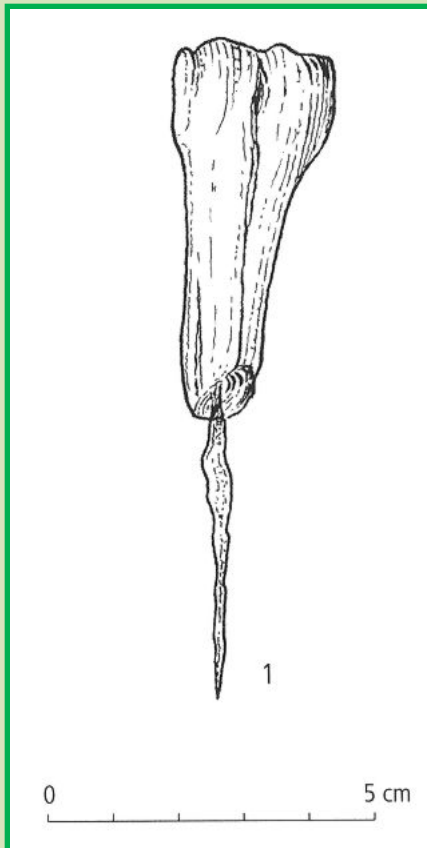
Typ 1: 1, 3, 4, 5, 6, 7 15

Typ 2: 11, 12, 13, 16

Typ 3: 17, 18

KPI – typológia artefaktov

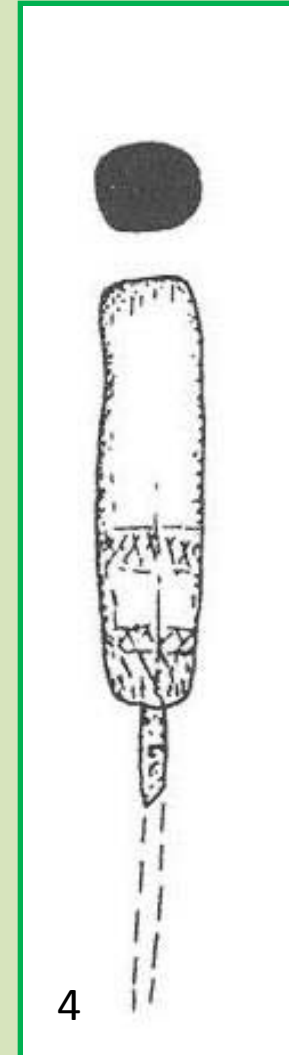
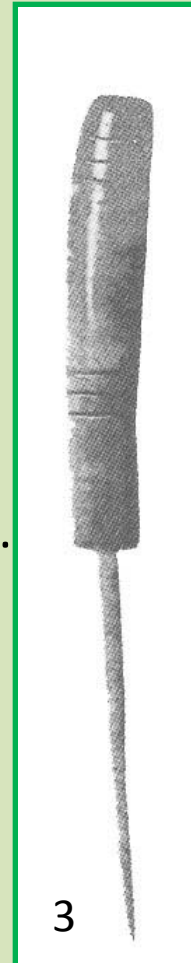
- kovové šidlá v kostených či parohových násadách
- od st. d. b. až po halštat

1: Únětická k.

2: Maďarovská k.

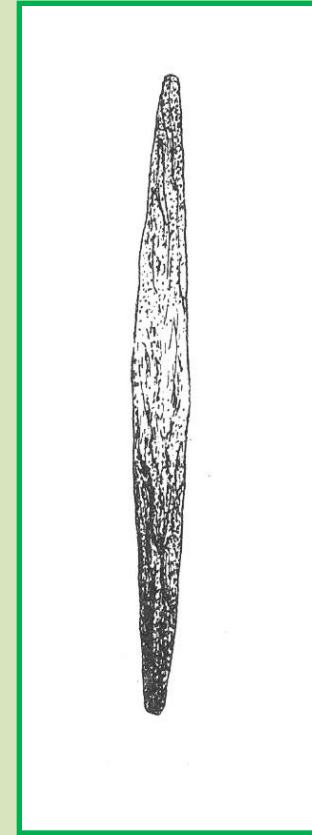
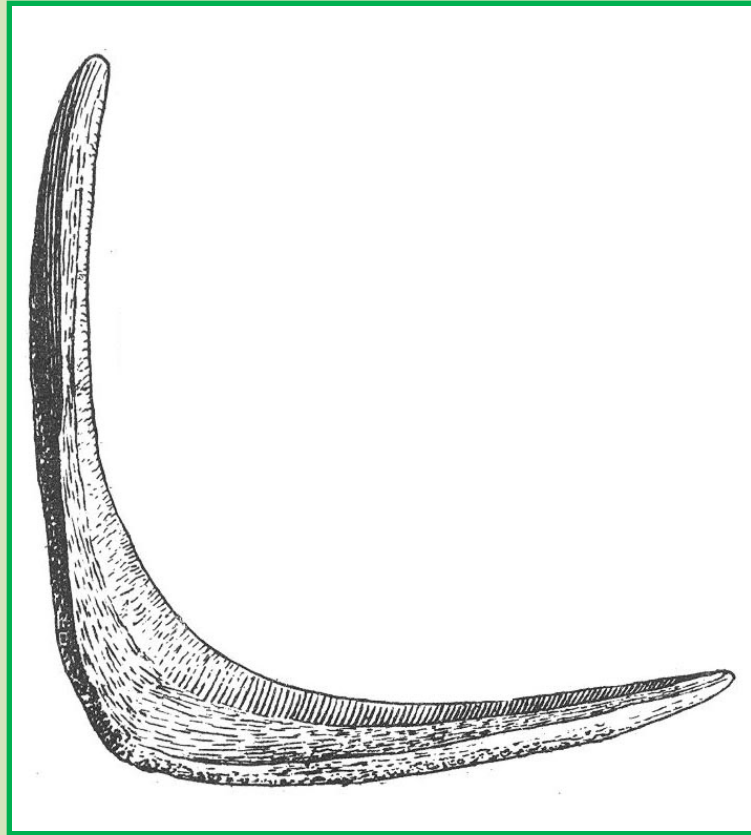
3-4: Horákovská k.

KPI – typológia artefaktov

- ostatné zahrotené predmety:
- oblúkovito prehnutý artefakt z parohu upravený do hrotu na oboch koncoch, málo početný
- tyčinkovité zahrotené drobné predmety, často na druhom konci kombinované s hladidlom, s dobre opracovaným povrchom – hrnčiarska pomôcka?, toaletná potreba?

KPI – typológia artefaktov

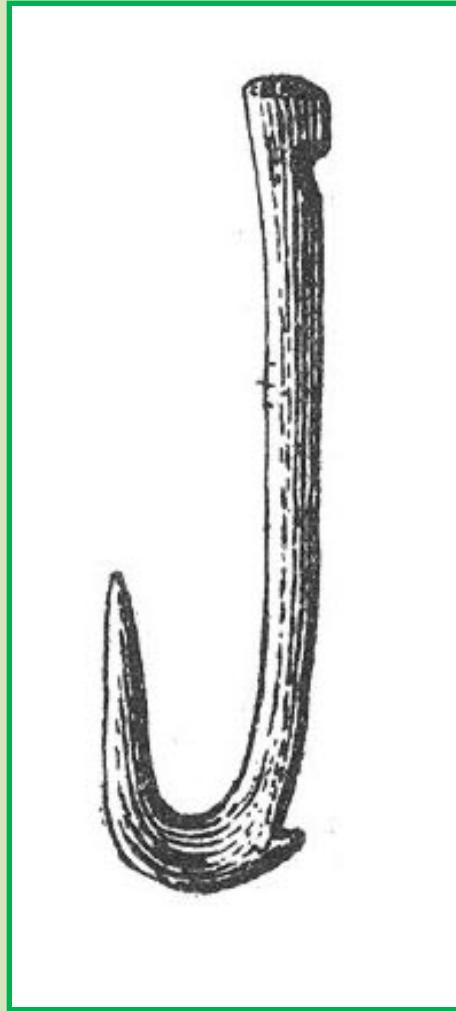

KPI – typológia artefaktov

Háčiky

- vyrábané z parohu aj z kosti
- jemné opracovanie celého artefaktu
- na háčiku sa môže objaviť na proximálnom konci spätný výstupok s vrubom – pre uchytenie na udicu

KPI – typológia artefaktov

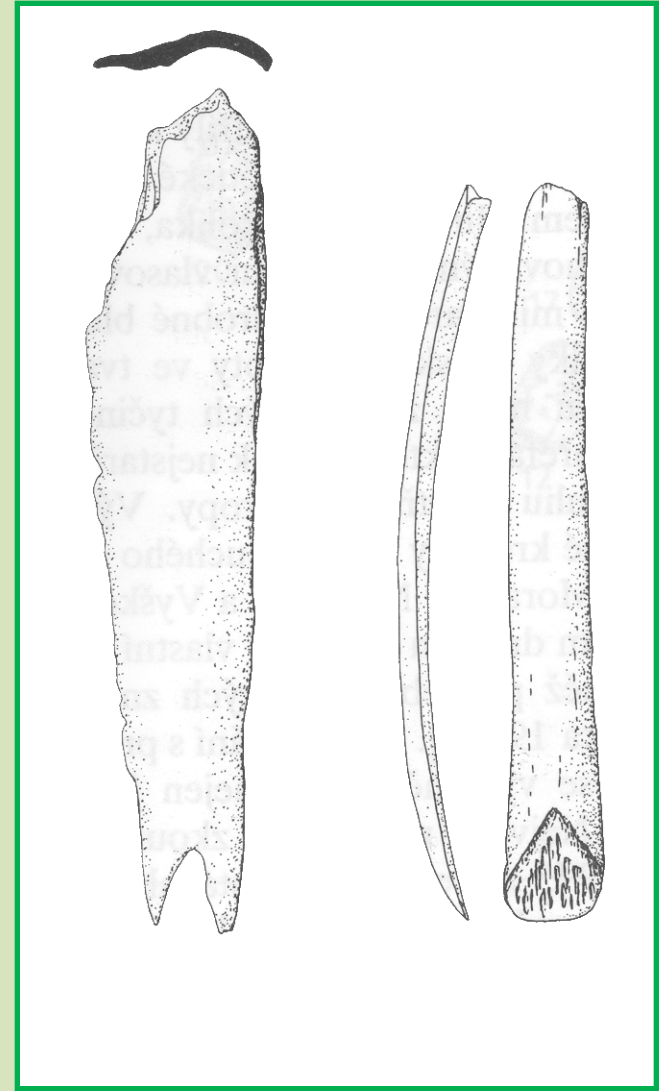
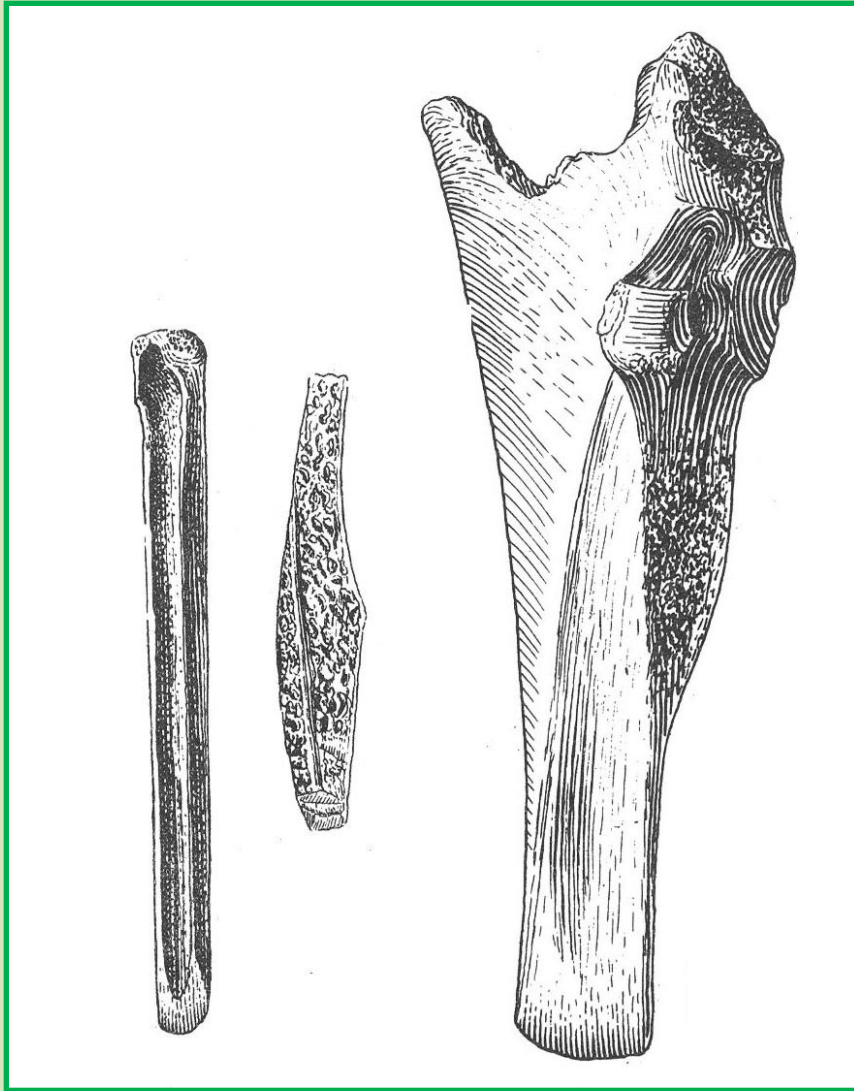

KPI – typológia artefaktov

Nástroje s dlátovitým ukončením

- zriedkavý výskyt
- z pozdĺžne štiepených kostí, z úštepov
- jemne opracované vejárovité ostrie
- proximálna časť artefaktu je prevažne opracovaná len nahrubo, môže sa však vyskytnúť aj úplne opracovaný predmet

KPI – typológia artefaktov

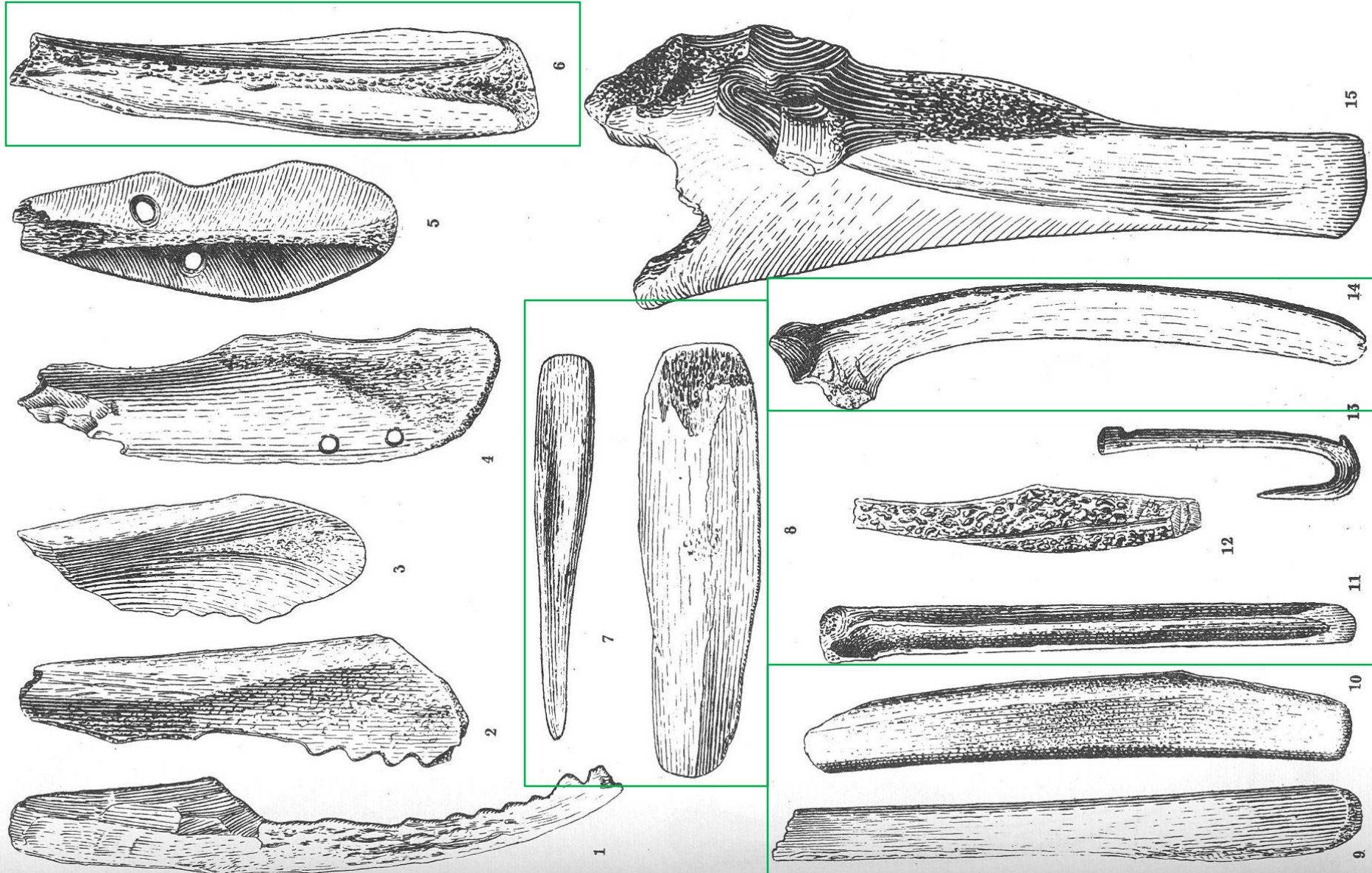

KPI – typológia artefaktov

Hladidlá

- nepočetné
- vyrábali sa väčšinou z rebier hovädzieho dobytku
- s veľkou pravdepodobnosťou do tejto kategórie nástrojov patria aj už vyššie spomenuté dlátovité nástroje
- funkcia: vyhladzovanie, rozotieranie

KPI – typológia artefaktov

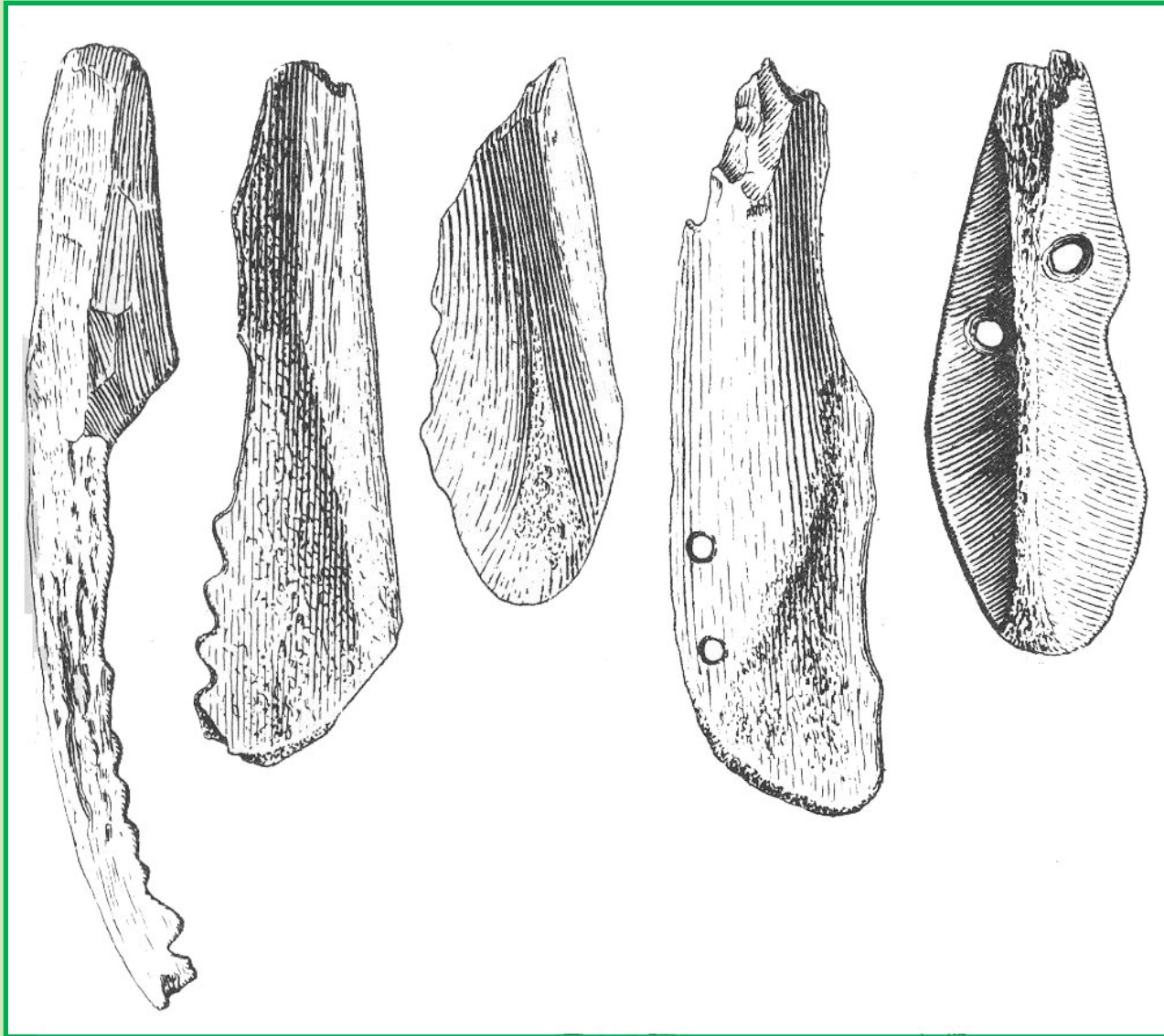

KPI – typológia artefaktov

Nástroj s ozubenou pracovnou hranou

- typické pre starobronzové obdobie – maďarovská k.
- z parohu, lopatiek, niekedy z čeľustí
- typická je ozubená jedna hrana artefaktu
- zuby sú často vyhladené až vydreté
- nástroj má hrubo opracovanú proximálnu časť, ktorá zrejme fungovala ako rúčka/rukojeť
- niekedy sa vyskytnú prevrtané kruhové otvory
- funkcia: sťahovanie zvierat z kože?

KPI – typológia artefaktov

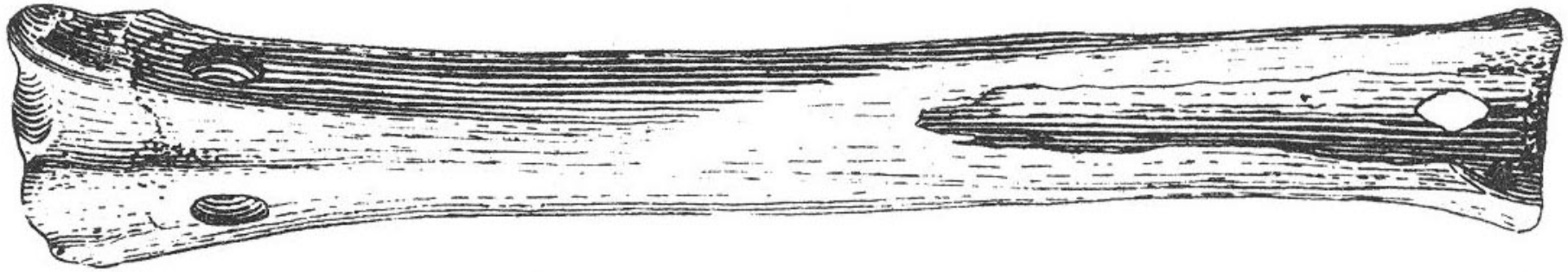

KPI – typológia artefaktov

Predmety korčuľovitého tvaru (bruslovitého)

- vyrábali sa z metakarpov tura, koňa
- nachádzajú sa hojne ako polotovary aj hotové výrobky na lokalitách maďarovskej kultúry
- distálna strana je plocho obrúsená, opotrebovaná
- bývajú často s otvorom
- funkcia: hladidlo?, pomôcka pre pohyb na ľade či snehu? - traseológia

KPI – typológia artefaktov

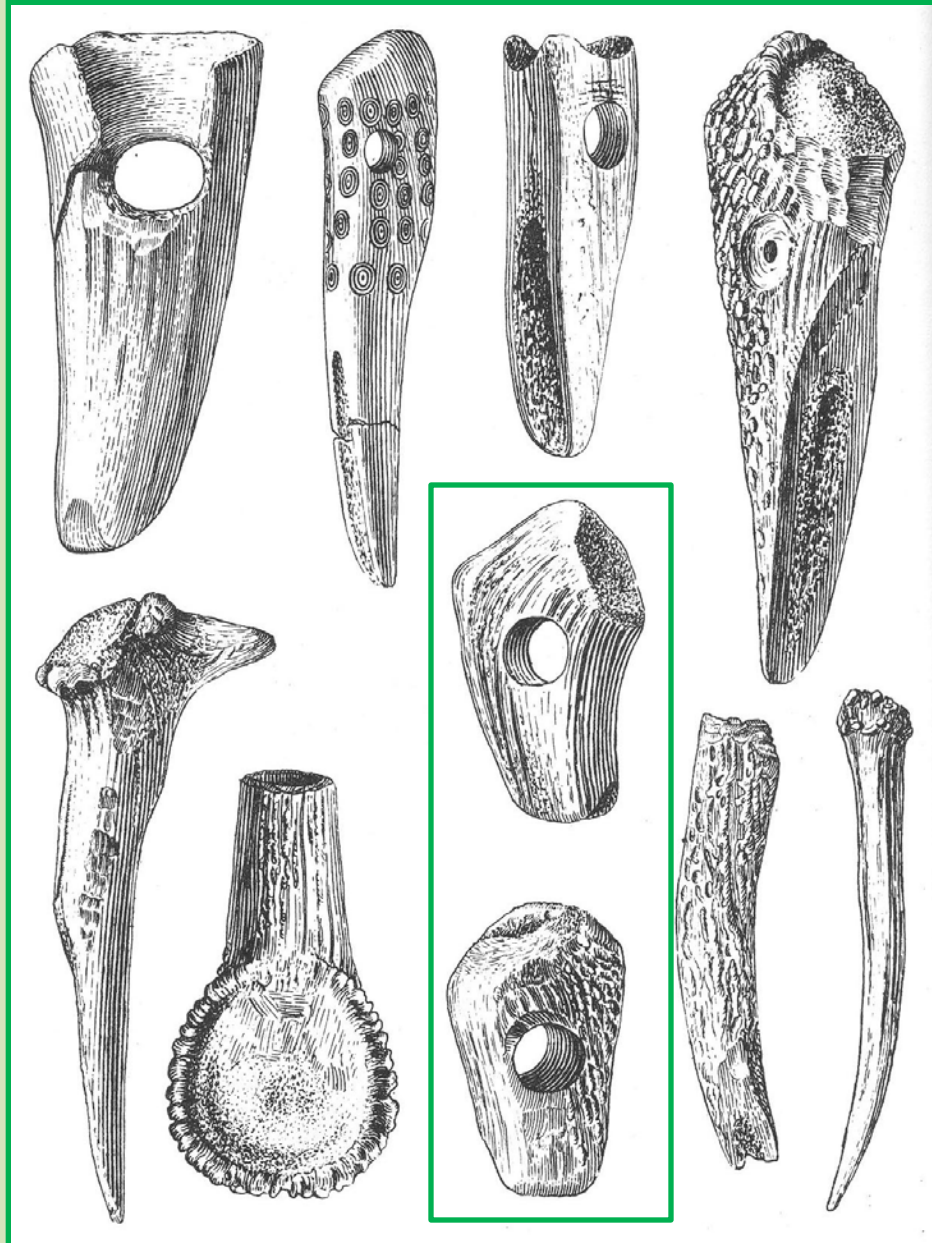
KPI – typológia artefaktov

Zbrane, súčasť výzbroje

Sekeromlaty

- veľké sekeromlaty so šikmo zrezaným ostrím, opracovanou ružicou, odrezanou bočnou výsadou a kruhovým otvorom pre porisko umiestneným bližšie k tylu – rozličné varianty, výzdoba
- z výrezu parohovej lodyhy tesne nad jej ružicou, ktorá je odlomená a lom je vyhladený, odlomené a vyhladené sú aj prvé 2 výsady, prevrt je v mieste osi pretnutia výsady a lodyhy

KPI – typológia artefaktov

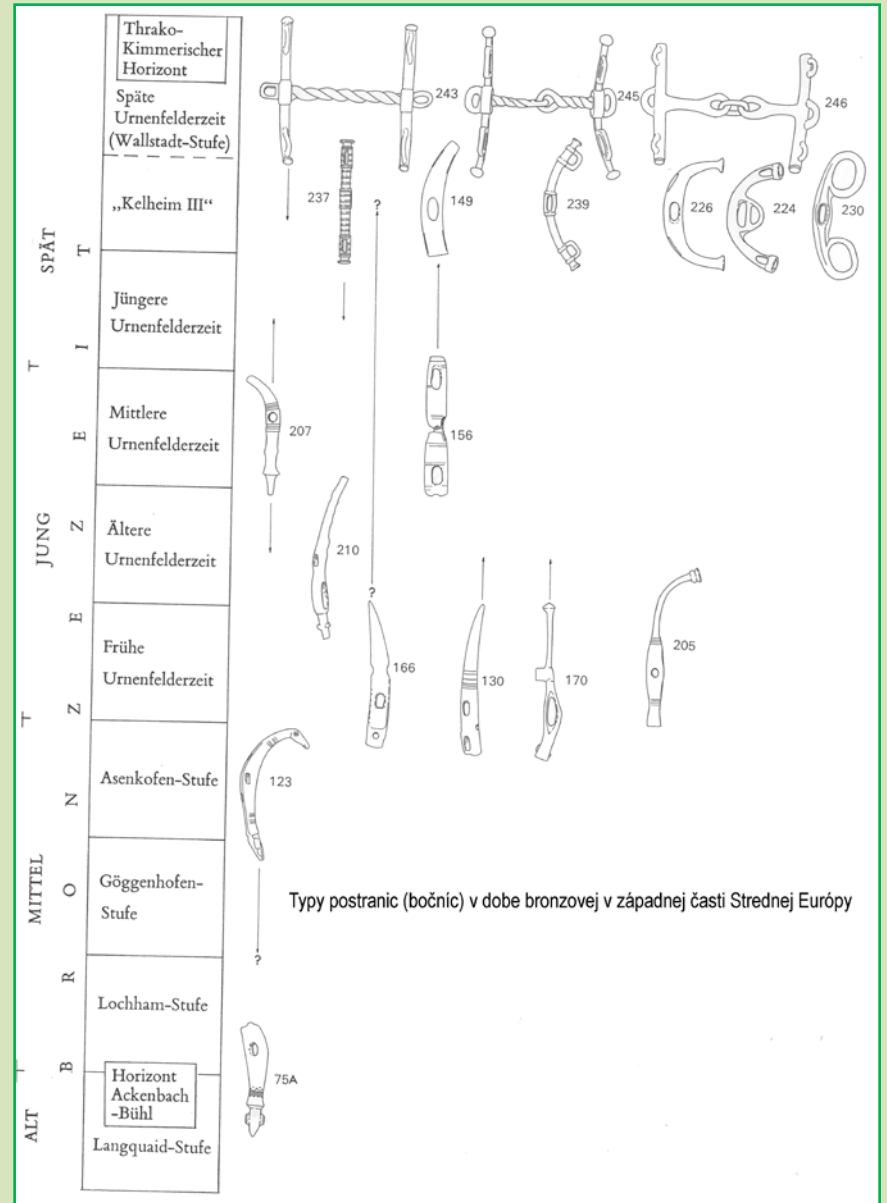
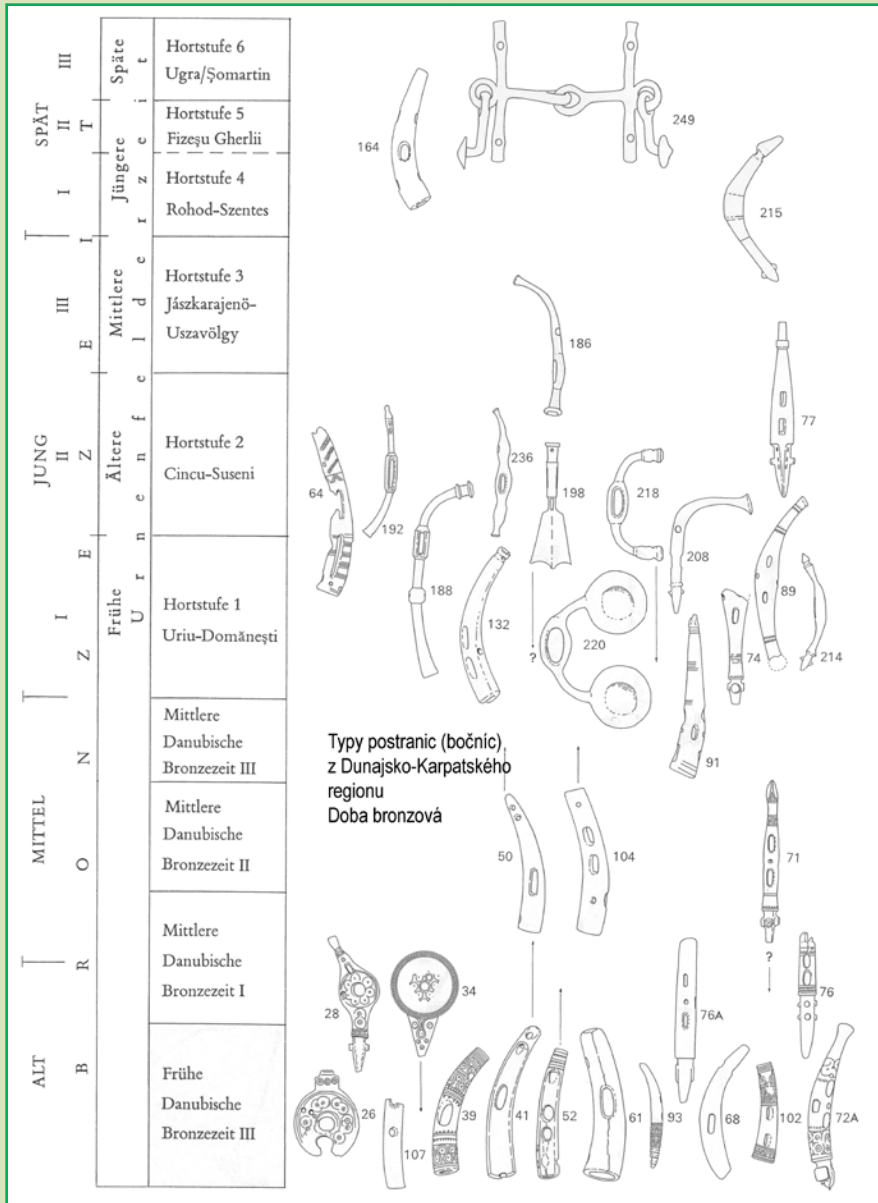

KPI – typológia artefaktov

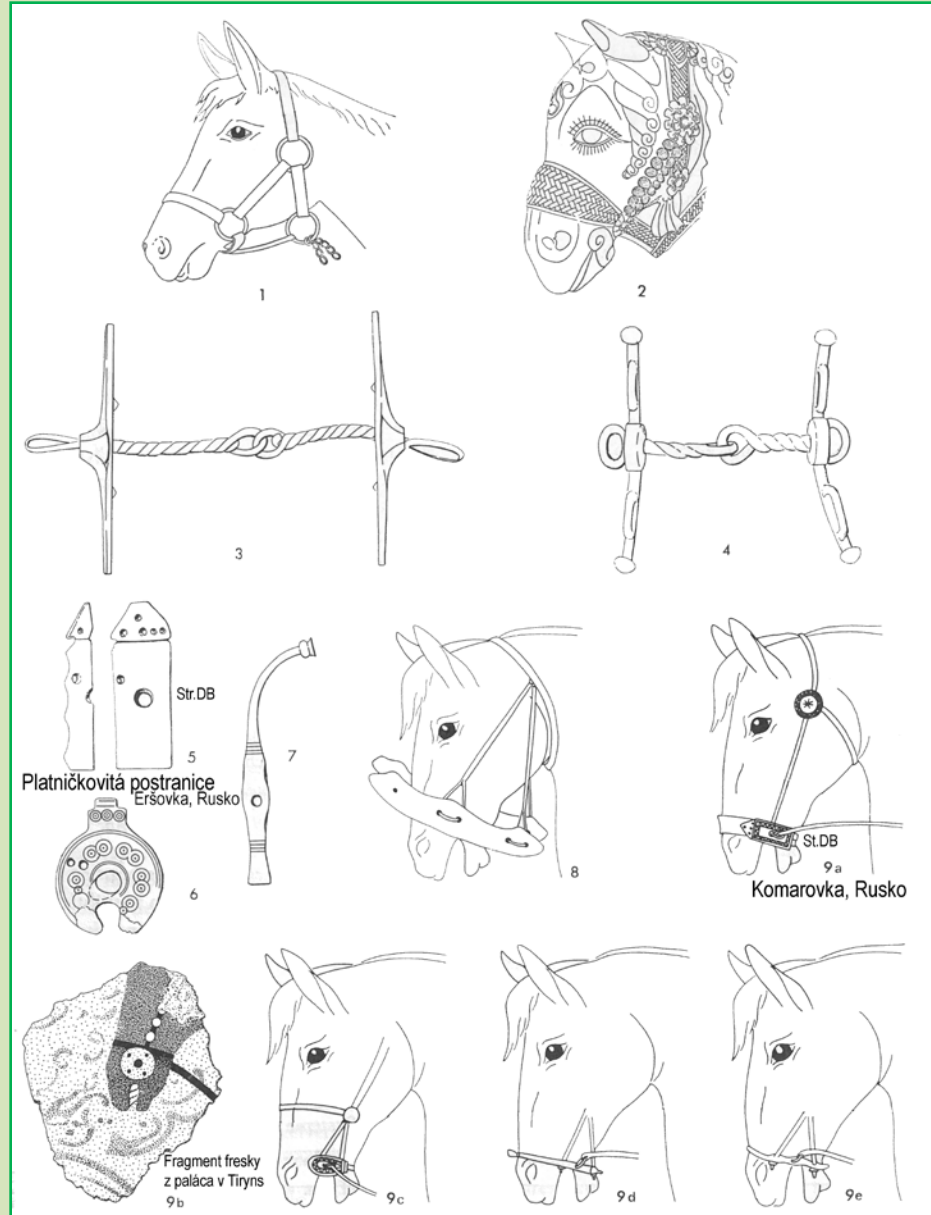
Bočnice zubadiel (**postranice udidla**)

- vyrábali sa z parohu – z výsad
- od konca eneolitu po halštát
- tvar a výzdoba bočníc (postranic) sa menila v priebehu doby
- bočnice súhrnne pre DB spracoval Hans-Georg Hüttel (PBF XVI/2)

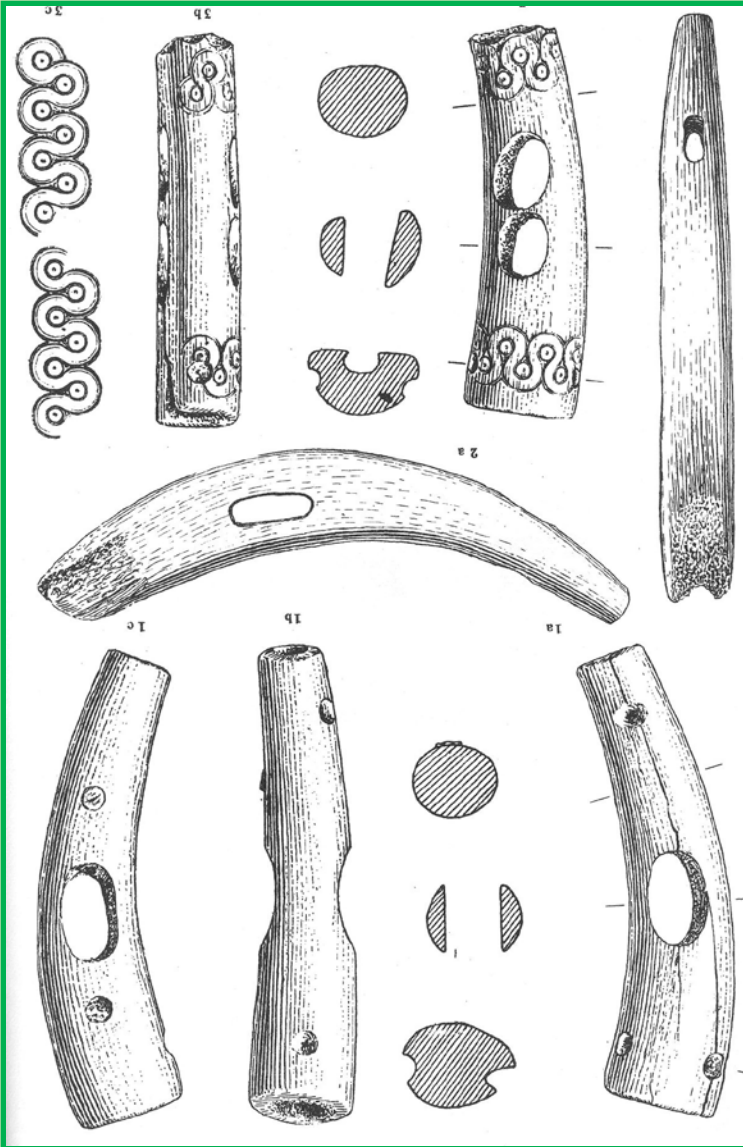
KPI – prehľad vývoja bočnic v BD

KPI – bočnice na konskom postroji - rekonstrukcie

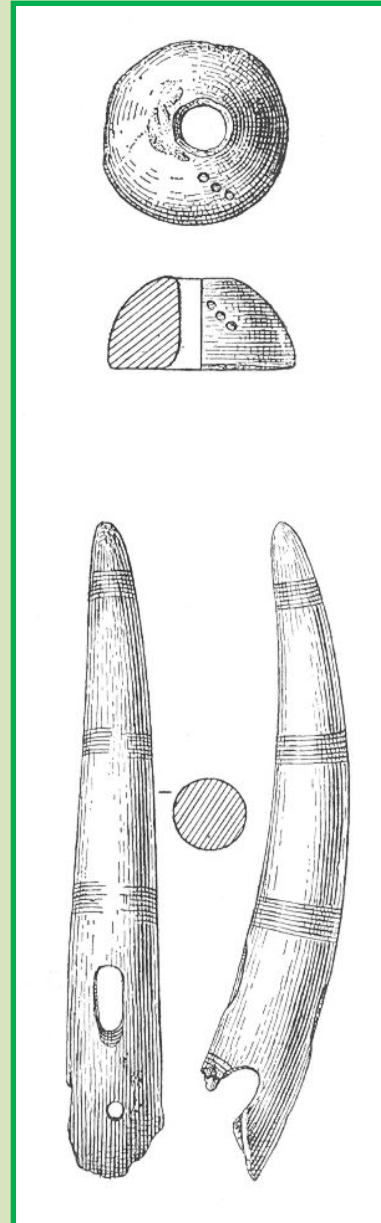

KPI – typológia artefaktov

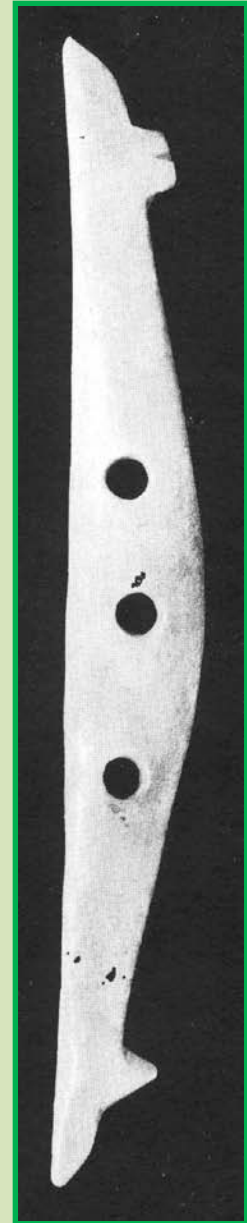

Staršia doba bronzová

Stredná doba bronzová

Halštát

KPI – typológia artefaktov

Ozdoby

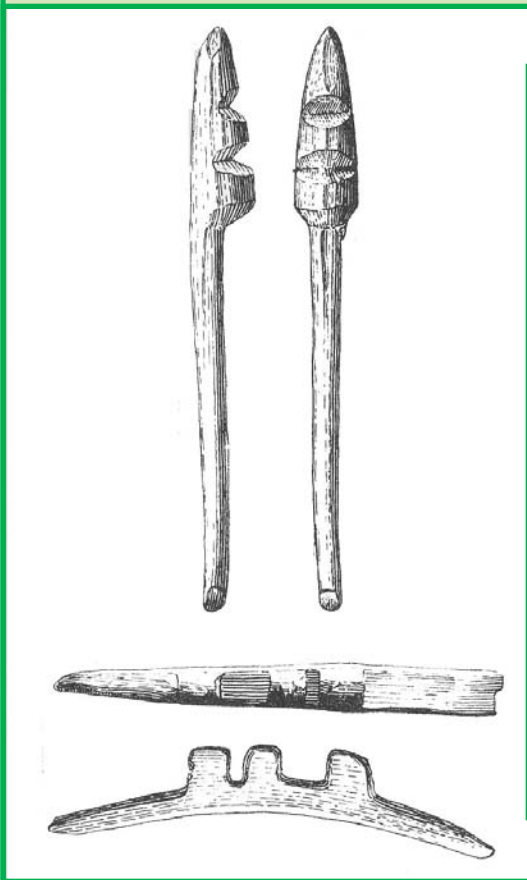
Ihlice

- vyrábali sa z parohu
- mierne prehnutý tvar
- typické pre vrcholnú fázu starého bronzu
- tvar hlavice: kónický, vrúbkovitý, hlavica guľatá a zvislo prevrtaná, plochá trojuholníkovitá s priečnym prevrtom, barličková, krúžková
- tvary hlavíc sú na Z od Moravy menej „barokné“

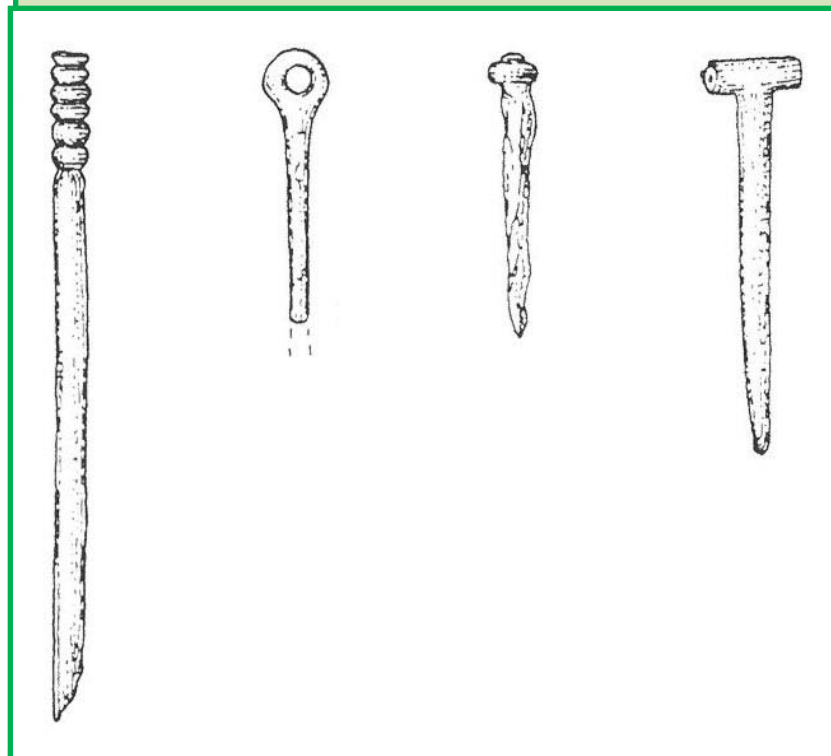
KPI – typológia artefaktov

Otomanská k.

Maďarovská k.

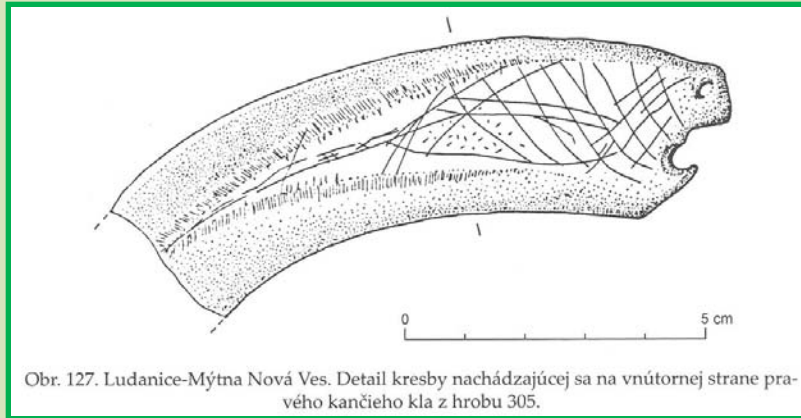
Únětická k.

KPI – typológia artefaktov

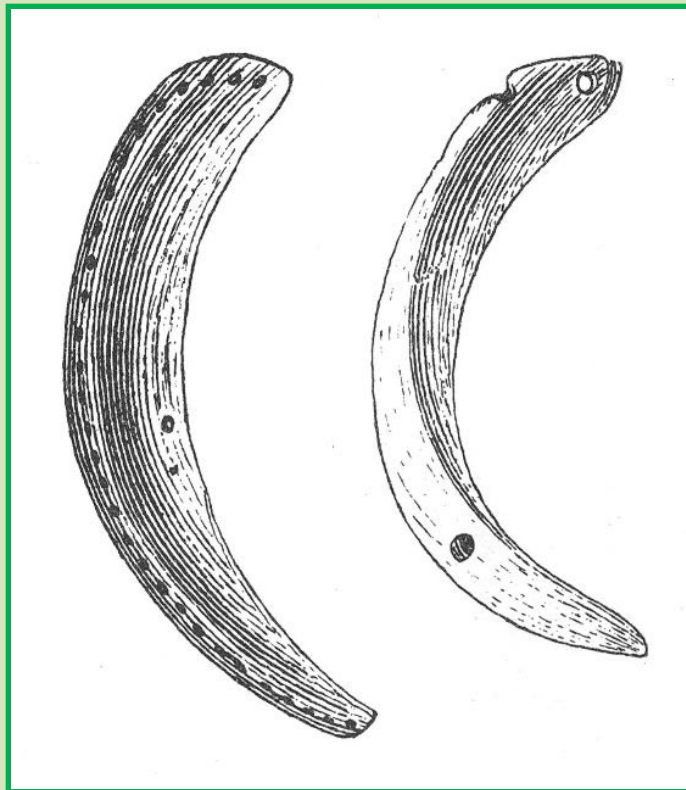
Nášivky (z lamiel klov diviaka)

- označujú sa tak podľa dierok pozdĺž vonkajšej strany oblúka
- kel je naplocho zbrúsený
- neopracované kly s 1 otvorom sa označujú ako prívesky
- nachádzajú sa hojne v hroboch od sklonku neskorého eneolitu (na hlave, či blízko nej)
- výskyt až do KPP – východná oblasť Európy

KPI – typológia artefaktov

Obr. 127. Ludanice-Mýtina Nová Ves. Detail kresby nachádzajúcej sa na vnútornej strane praveého kančieho kľa z hrobu 305.

Obr. 58. Nižná Myšľa (hrob 280). Inventár hrobu kovolejára otomanskej kultúry (podľa Olexa 1987).

KPI – typológia artefaktov

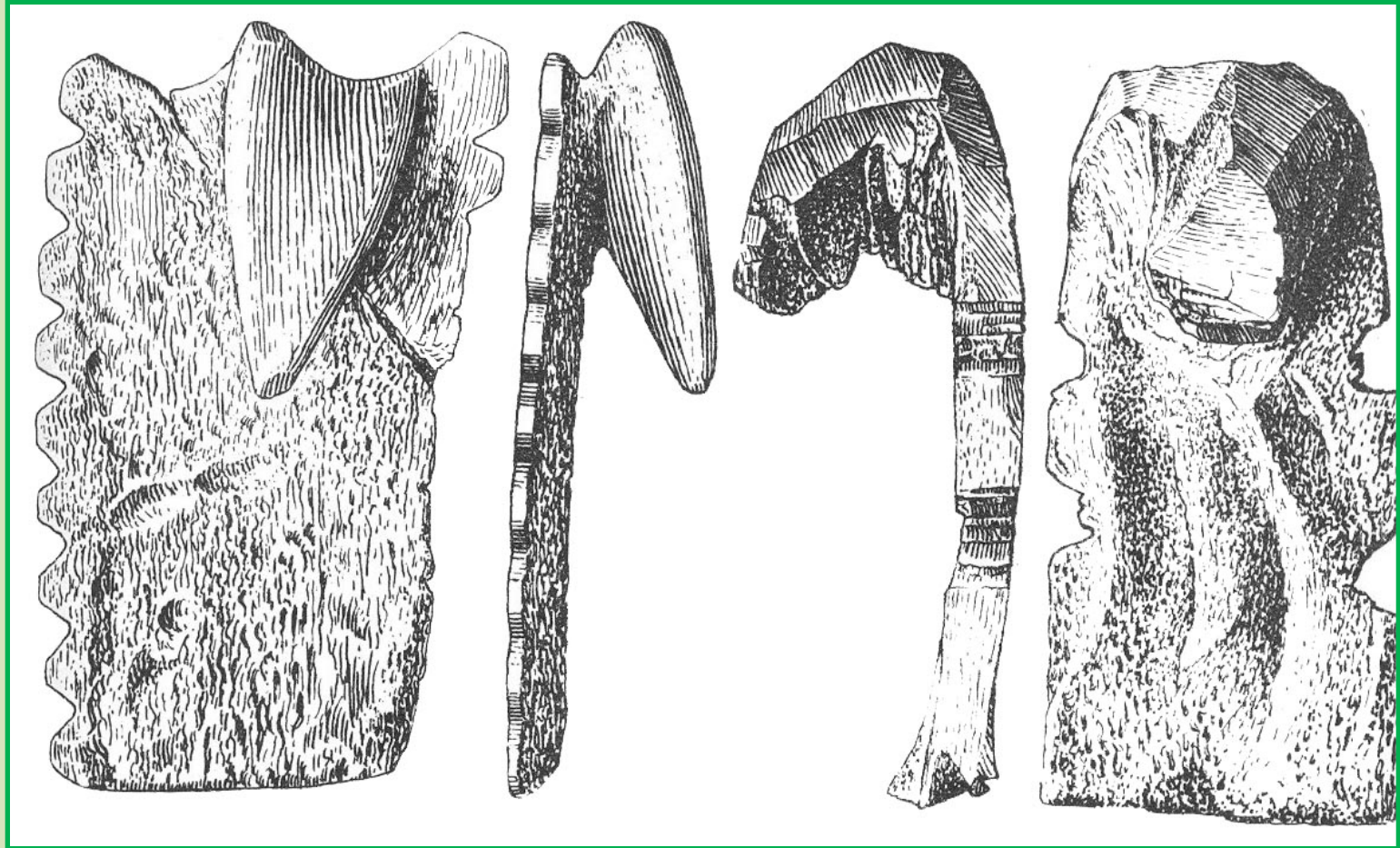
obraz domorodca
zo Zadnej Indie
z kmeňa Nagajov
s výzdobou z diviačích klov
na hlave a na krku

KPI – typológia artefaktov

Zápony

- artefakty prechádzajúce z eneolitu
- ich vznik sa pokladá v širokom páse medzi Alpami a Karpatským oblúkom
- vyrábané väčšinou z parohu
- precízne opracovanie povrchu, zdobenie, otvory
- tvary: obdĺžnikové, trojuholníkovité so zahroteným výčnelkom na jednom konci

KPI – typológia artefaktov

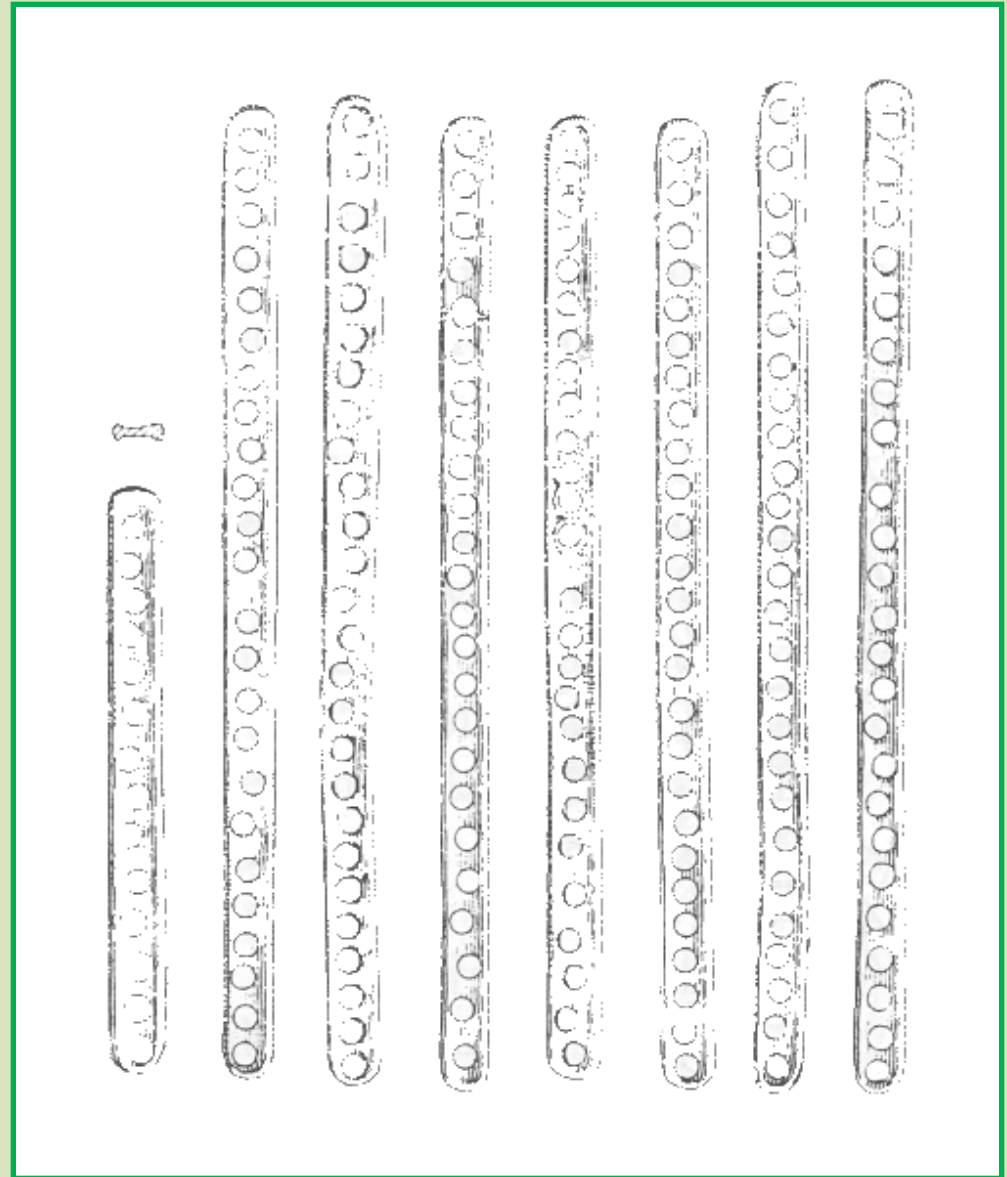
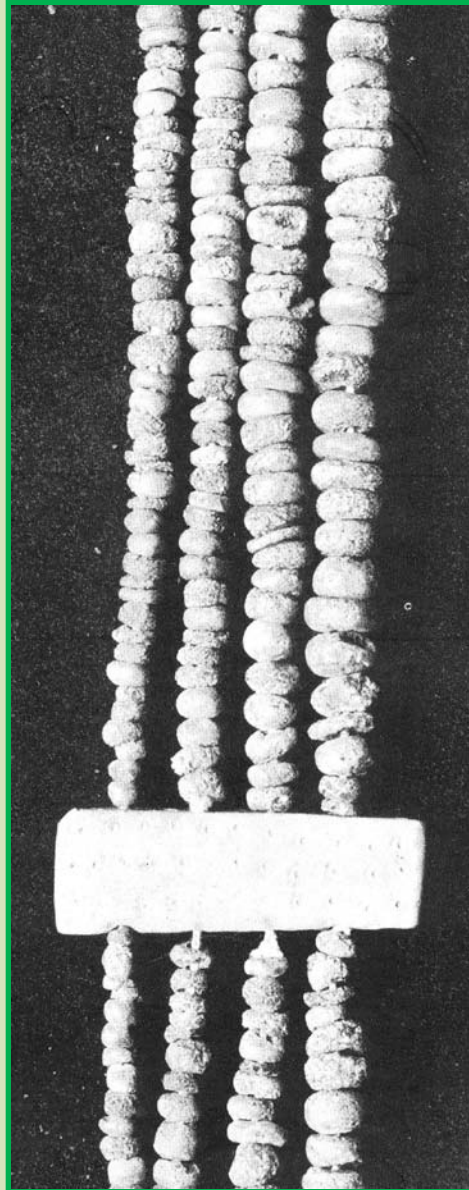

KPI – typológia artefaktov

Rozdeľovače koráľkových šnúr

- artefakty z parohu alebo kosti
- pozdĺžny úzky tvar
- po celom tele artefaktu kruhové otvory (12-26)
- rozdeľujú jednotlivé šnúry koráľok
- výskyt - halštát (Býčí skála napr.)

KPI – typológia artefaktov

KPI – typológia artefaktov

Ostatné artefakty

Prstence/objímky (zděře)

- vyrábané z parohu
- typické pre st.d. b.
- častá výzdoba – tzv. mykénským ornamentovým štýlom (strmá vlnovka s koncentrickým krúžkami)
- z JV cez Potisie sa dostali až do náplne maďarovskej či veteřovskej k. a ďalej na Z
- funkcia: objímky, ozdoby, náustky...?

KPI – typológia artefaktov

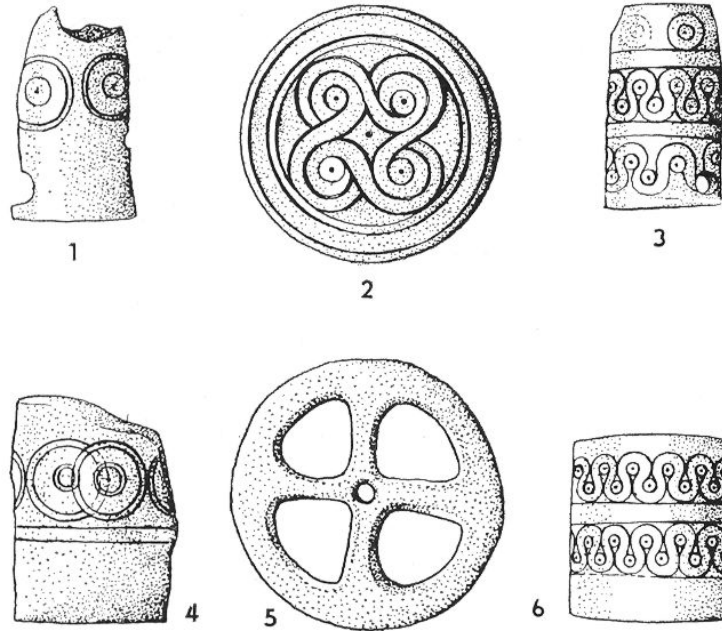
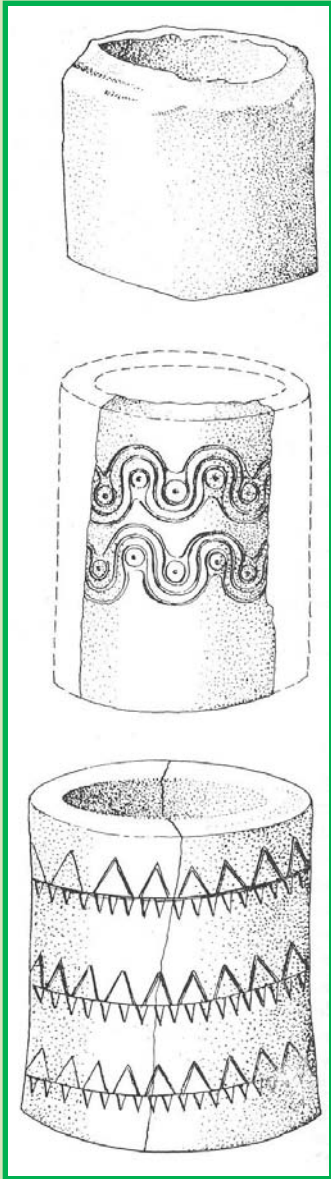

Abb. 62. Funde, die mediterrane Einflüsse bezeugen.
Věteřov-Typus. 1, 2, 4 – Věteřov; 3, 5, 6 – Blučina-
Cezavy. (Nach Dezort, J.: Obz. prehist., 13, Praha
1946, S. 59, Abb. 1: 1, 2, 4–6.)

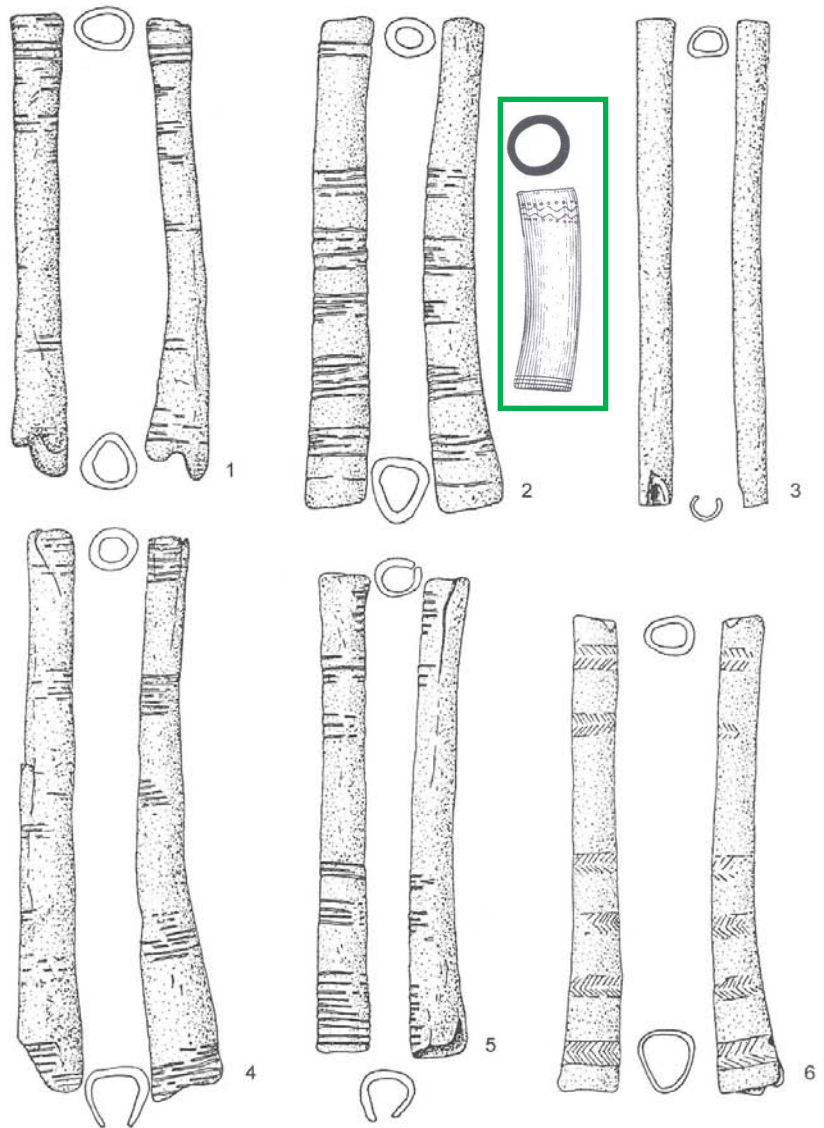

KPI – typológia artefaktov

Kostené trubice

- zhotovované z tibie ovce/kozy, ojedinele z dlhých kostí vtákov
- objavujú sa počiatkom st.d.b. (nitrianska skupina, protoúnětická k.)
- ich výskyt sa považuje za dedičstvo ŠK
- častý výskyt v hroboch, v panvovej časti spolu s ŠI
- funkcia: vábničky?, časť hudobného nástroja?, ihelníčky (jehelníčky)?

KPI – typológia artefaktov

Obr. 124. Kosteňé trubice z hrobov nitrianskej kultúry. 1, 2, 4 - Ludanice-Mýtina Nová Ves (1 - hrob 441; 2 - hrob 108; 4 - hrob 367); 3 - Alekšince (hrob 5); 5 - Jelšovce (hrob 364); 6 - Čierny Brod (hrob 62).

